

Ἡ ἐπέτειος 100 χρόνων
ἀπὸ τὴν ἵδρυση τοῦ περιοδικοῦ Θεολογία:
Μία τιμὴ γιὰ τὸ παρελθόν – μία τομὴ γιὰ τὸ μέλλον

Σεβ. Μητροπολίτου Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς
κ. Παντελεήμονος (Μουτάφη)*

Ὅταν τὸ 1923 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἵδρυσεν τὸ περιοδικὸν Θεολογία, ἡ Εὐρώπη ἔβγαινε ἀπὸ τὴν ἄβυσσο τοῦ Ἀ' Παγκοσμίου Πολέμου· ἐνὸς πολέμου ποὺ σήμανε τὸ τέλος τοῦ λεγομένου «παλαιοῦ κόσμου» καὶ τὴν ἀρχὴν μιᾶς ἀβέβαιης καὶ ριζικᾶ μεταβαλλόμενης ἐποχῆς¹. Ἡ Ἑλλάδα, τὴν ἴδια ὥρα, βίωνε τὴ δραματικὴ ἐμπειρία τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Ἑκατοντάδες χιλιάδες προσφύγων ἄλλαξαν τὸν κοινωνικὸ ἵστό της. Ἡ πολιτικὴ ζωὴ βρισκόταν σὲ ἔνταση καὶ ἡ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα γέμιζε ἀπὸ ἐρωτήματα γιὰ τὴν πορεία τοῦ ἔθνους καὶ τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας².

* Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς κ. Παντελεήμων (Μουτάφης) εἶναι διδάκτωρ τῆς Σχολῆς Κλασικῶν καὶ Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.

1. Ὁ Ἀ' Παγκόσμιος Πόλεμος ἔχει χαρακτηρισθεῖ ὡς πλῆγμα στὴν εὐρωπαϊκὴ κουλτούρα, ποὺ σηματοδότησε τὸ τέλος τοῦ λεγομένου «παλαιοῦ κόσμου». Αὐτὸ ἀποτυπώνεται ἐναργέστερα στὴ λογοτεχνία τοῦ μεσοπολέμου καὶ ἰδιαίτερα στὸ κίνημα τοῦ μοντερνισμοῦ· χαρακτηριστικὸ παράδειγμα εἶναι τὸ ποίημα τοῦ T. S. Eliot, *The Waste Land* (1922· στὰ ἑλληνικὰ μεταφράσθηκε γιὰ πρώτη φορά ἀπὸ τὸν νομπελίστα ποιητὴ μας Γιώργο Σεφέρη τὸ 1936, μὲ τὸν τίτλο *Ἐρημὴ Χώρα*). Γιὰ τὸν ἀντίκτυπο τοῦ πολέμου στὴν εὐρωπαϊκὴ κοινωνικὴ, πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ πραγματικότητα καθὼς καὶ στὶς νοοτροπίες βλ. τὸ κλασικὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Eric J. Hobsbawm, *Ἡ ἐποχὴ τῶν ἄκρων*. Ὁ σύντομος εἰκοστὸς αἰώνας (1914-1991), μετάφρ. Β. Καπετανγιάννης, ἐκδ. Θεμέλιο, Ἀθήνα 2010. Βλ. ἐπίσης Μ. Mazower, *Σκοτεινὴ ἡπείρος*. Ὁ εὐρωπαϊκὸς εἰκοστὸς αἰώνας, μετάφρ. Κ. Κουρεμένος, ἐκδ. Ἀλεξάνδρεια, Ἀθήνα 2011. Γιὰ τὴ λογοτεχνία τοῦ μεσοπολέμου σὲ ἀναφορὰ μὲ τὴν ἐμπειρία τοῦ Ἀ' Παγκοσμίου Πολέμου, βλ. P. Fussell, *The Great War and Modern Memory*, Oxford University Press, Oxford 1975.

2. Βλ. σχετικὰ Ἐφη Ἀβδελά κ.ἄ., *Ἡ Ἑλλάδα στὸ Μεσοπόλεμο. Μετασχηματισμοὶ καὶ*

Όλοκληρος ό πολιτισμικός και άνθρωπολογικός όρίζοντας έμοιαζε νά μετατοπίζεται. Ήταν μία στιγμή κατά την όποία τά θεμέλια τών βεβαιοτήτων σείονταν. Καί ήταν άκριβώς τότε πού ή Έκκλησία τής Ελλάδος, μέ διορατικότητα και ύψηλò θεολογικό αίσθημα ευθύνης, ίδρυσε τò έπιστημονικό περιοδικò Θεολογία³, τò περιοδικò πού λειτούργησε ως χώρος συνάντησης τής εκκλησιαστικής έμπειρίας μέ τήν ακαδημαϊκή έρευνα, ως γέφυρα ανάμεσα στην παράδοση και στη σύγχρονη αναζήτηση⁴.

Έναν αιώνα άργότερα, ή συμπλήρωση τής εκατονταετίας τού περιοδικού Θεολογία συμπίπτει και πάλι μέ μία περίοδο γεμάτη προκλήσεις και άβεβαιότητες. Όπως τότε, έτσι και σήμερα βιώνουμε τò τέλος μιās έποχης και τήν άρχή μιās νέας. Η ύστερη νεωτερικότητα, ή μετανεωτερικότητα, χαρακτηρίζεται άπό ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, άπό τήν επέκταση τής ψηφιακής και άυλης πραγματικότητας, άπό τήν άμφισβήτηση κάθε σταθερού νοήματος και ταυτόχρονα άπό μία σιωπηλή αλλά βαθιά ύπαρξιακή άγωνία.

Ό σύγχρονος άνθρωπος, φαινομενικά κορεσμένος άπό πληροφορία, συνεχίζει νά αναζητεί άπαντήσεις σέ θεμελιώδη έρωτήματα για τò νόημα τής ζωής, τήν ταυτότητα, τòn θάνατο και τήν έλευθερία: έρωτήματα πού ή νεωτερικότητα είχε ύποσχεθεί ότι θα λυθούν μέ τήν πρόοδο τής έπιστήμης και τής τεχνολογίας, χωρίς ώστόσο ή ύπόσχεση αύτη νά έχει

διακυβεύματα, εισαγωγή Δημ. Κουσουρής, έκδ. Άλεξάνδρεια, Άθήνα 2017. Γ. Μαυρογορδάτος κ.ά., *Ιστορία τής Ελλάδας τού 20ού αιώνα. Ό Μεσοπόλεμος 1922-1940*, έκδ. Βιβλιόραμα, Άθήνα 2003. Ειδικότερα για τήν οικονομία τής περιόδου βλ. Μ. Mazower, *Η Ελλάδα και ή οικονομική κρίση τού Μεσοπολέμου*, μετάφρ. Σπ. Μαρκέτος, έκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Άθήνα ³2015.

3. Για τò ιστορικό τής ίδρύσεως τού περιοδικού Θεολογία βλ. τήν εισήγηση τού Ίωάννου Παναγιωτόπουλου, «Ό Αρχιεπίσκοπος Άθηνών Χρυσόστομος Παπαδόπουλος και ή θεολογική αὐτοσυνειδησία τής Έκκλησίας τής Ελλάδος: ή ίδρυση τού περιοδικού Θεολογία στò ιστορικό και εκκλησιολογικό της πλαίσιο», σσ. 17-50. Για τήν τοποθέτηση τού περιοδικού στην ιστορική του συγχρονία βλ. τήν εισήγηση τού Νικολάου Φ. Τόμπρου, «Τò έπιστημονικό περιοδικò Θεολογία τήν περίοδο τού Μεσοπολέμου», σσ. 195-216.

4. Μία συνολική άποτίμηση τού ρόλου τού περιοδικού σέ αύτò τò πεδίο έπιχείρησε ό Κωνσταντίνος Κωτσιόπουλος στην εισήγησή του μέ θέμα: «Παράδοση και Άνανέωση: Η συμβολή τού περιοδικού Θεολογία στòn διεπιστημονικό διάλογο τών σύγχρονων προκλήσεων», σσ. 61-70.

ἐπαληθευθεῖ. Στὴν πραγματικότητα, ὅσο περισσότερο ἐξελλίσσονται τὰ τεχνολογικά μέσα, τόσο βαθύτερη γίνεται ἡ ἀγωνία γιὰ τὸ περιεχόμενο, τὸν προσανατολισμὸ καὶ τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεως.

Μέσα σὲ αὐτὴν τὴ μεταβατικὴ καὶ ἐν πολλοῖς χαώδη ἀτμόσφαιρα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔλαβε τὴν πρωτοβουλία νὰ τιμήσει, τὸ 2023, τὴν ἐκατονταετηρίδα τοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία* μὲ ἓνα διεθνὲς ἐπιστημονικὸ συνέδριο, ποὺ εἶχε τὸν τίτλο: «Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία ἐν πορείᾳ στὴν “ἄυλη πραγματικότητα” τῆς ὕστερης νεωτερικότητας». Τὸ συνέδριο αὐτὸ δὲν ἦταν μία ἀπλὴ ἐπετειακὴ ἐκδήλωση, ἀλλὰ πραγματικὰ μία τομὴ. Γιὰ πρώτη φορὰ μία Ἐκκλησία, στὸ σύνολο τοῦ Ὁρθοδόξου κόσμου ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτοῦ, ἐπεχείρησε νὰ προσεγγίσει τὴν τεχνολογία σφαιρικὰ καὶ διεπιστημονικά, νὰ μὴν περιορισθεῖ στὴ φαινομενολογία τῆς τεχνολογικῆς πραγματικότητας, ἀλλὰ νὰ διερευνήσῃ καὶ τὴν οὐσία της καὶ νὰ ἀρθρώσῃ θεολογικὸ λόγο γιὰ τὴν ἄυλη πραγματικότητα καὶ τὰ ὑπαρξιακὰ καὶ ὄντολογικὰ διλήμματα τῆς ἐποχῆς μας.

Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ μιλήσουμε γιὰ παγκόσμια πρωτοτυπία. Μὲ μία πρόχειρη ἔρευνα, διαπιστώνουμε ὅτι κατὰ τὴν περίοδο 2020-2023 στὴν Ἑλλάδα καὶ διεθνῶς διεξήχθησαν ἔνδεκα (11) συνέδρια καὶ συναντήσεις, ποὺ διοργανώθηκαν ἀπὸ πανεπιστήμια, κυβερνητικούς φορεῖς καὶ διάφορα διεθνή *fora*, ἀφιερωμένα σὲ συγκεκριμένα ζητήματα τεχνολογικοῦ περιεχομένου, ὅπως π.χ. ἡ κυβερνοασφάλεια, ἡ χρῆση τῆς τεχνητῆς νοημοσύνης, οἱ πολιτικὲς διαδικτύου καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἡ ψηφιακὴ κοινωνία καὶ ἡ ἰδιωτικότητα κ.ἄ.⁵.

5. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τίς ἀκόλουθες διοργανώσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ διεθνῶς:

Ι. Ἑλλάδα:

- Θεσμικὸς διάλογος γιὰ τὴ διακυβέρνηση καὶ τὴ δικαιοσύνη στὴν ἐποχὴ τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης μὲ τίτλο: “The Athens Roundtable on AI & the Rule of Law” (Ἀθήνα, 16-17 Νοεμ. 2020, 6-7 Δεκ. 2021, 2 Δεκ. 2022, διαδικτυακά). Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Portal: aiathens.org.
- Ἐτήσιο συνέδριο γιὰ πολιτικὲς Διαδικτύου (θέματα: Τεχνητὴ Νοημοσύνη, προσβασιμότητα, “Internet United”, κ.ἄ.) IGF Ἑλλάδα (Ἀθήνα, 13-14 Νοεμ. 2021 καὶ 5-6 Νοεμ. 2022).
- Ἰδρυμα Σταῦρος Νιάρχος (SNF) «Nostos Conference: Θεματικὸς κύκλος γιὰ τὴν Ψυχικὴ Ὑγεία μὲ εἰδικὲς ἐνότητες γιὰ τίς κοινωνικὲς ἐπιπτώσεις τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης (AI) καὶ τῆς τεχνολογίας» (Ἀθήνα, 20-23 Ἰουν. 2023), Portal: <https://www.snfnostos.org/el/past-events/2023>.
- Infocom Security, Συνέδριο κυβερνοασφάλειας, μὲ ἐστίαση στοὺς κινδύνους καὶ τὴν ἀν-

Όμως, τὸ Α΄ Διεθνὲς Συνέδριο τοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία*, τὸ 2023, δὲν ἐστίασε σὲ μία μόνον ὄψη τῆς τεχνολογικῆς πραγματικότητας οὔτε περιορίσθηκε στὴ γενικὴ θεώρηση τῶν τεχνολογικῶν προκλήσεων. Ἀναδείχθηκε σὲ πεδίο πρωτότυπης θεολογικῆς διερεύνησης, μὲ σφαιρική κάλυψη τοῦ θέματος καὶ προσπάθεια νὰ ἀναπτυχθεῖ τόσο εἰς βάθος ὅσο καὶ ὀριζοντίως⁶. Οἱ θεματικοὶ του ἄξονες προσέγγισαν, μὲ

θεκτικότητα τῆς ψηφιακῆς κοινωνίας (Ἀθήνα, 6-7 Ἰουλ. 2022), Portal: infocomsecurity.gr.

• BEYOND 2023 καὶ μετέπειτα διοργανώσεις: Ἐκθεσιακό-συνεδριακὸ γεγονός μὲ ἐργαστήρια καὶ συζητήσεις γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς ΑΙ στὴν καθημερινότητα (Θεσσαλονίκη, 24-26 Μαΐου 2023), Portal: beyond-expo.gr.

II. Διεθνῶς:

• International Symposium on Technology & Society. Κεντρικὴ θεματολογία: κοινωνικὲς/ἠθικὲς διαστάσεις τῆς τεχνολογίας (12-15 Νοεμ. 2020, διαδικτυακά: 28-31 Ὀκτ. 2021, University of Waterloo, διαδικτυακά: 10-12 Νοεμ. 2022, Hong Kong PolyU: 13-16 Σεπτ. 2023, Swansea, UK), Portal: <https://dl.acm.org/conferences>.

• AAAI/ACM AES. Ἐπιστημονικὸ *forum* μὲ θεματικὸ ἄξονα: Τεχνητὴ Νοημοσύνη, Ἠθικὴ καὶ Κοινωνία. Διοργανώνονται συναντήσεις καὶ συνέδρια κάθε χρόνο (7-8 Φεβ. 2020, Νέα Ὑόρκη: 19-21 Μαΐου 2021, διαδικτυακά: 1-3 Αὐγ. 2022, Ὁξφόρδη: 8-10 Αὐγ. 2023, Μόντρεαλ), Portal: aies-conference.com.

• CPDP (Computers, Privacy & Data Protection). Ἐτήσια διεθνὴς διάσκεψη γιὰ τὴν ψηφιακὴ στρατηγικὴ τῆς Εὐρώπης (δεδομένα, ιδιωτικότητα, ρυθμίσεις καὶ τεχνολογικὲς συνέπειες). Οἱ συναντήσεις γίνονται κάθε χρόνο στὶς Βρυξέλλες (22-24 Ἰαν. 2020: 27-29 Ἰαν. 2021, online: 23-25 Μαΐου 2022: 24-26 Μαΐου 2023), Portal: <https://www.cpdfconferences.org>.

• IGF (UN Internet Governance Forum). Πολυσυλλεκτικὸ *forum* ποὺ συγκαλεῖται κάθε χρόνο ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε. γιὰ πολιτικὲς διαδικτύου, ἀνθρώπινα δικαιώματα κ.ἄ. (2-17 Νοεμ. 2020, διαδικτυακά: 6-17 Δεκ. 2021, Κατοβίτσε, Πολωνία: 28 Νοεμ.-2 Δεκ. 2022, Ἀντὶς Ἀμπέμπα: 8-12 Ὀκτ. 2023, Κιότο), Portal: internetsociety.org/events/igf/.

• 4S (Society for Social Studies of Science, Η.Π.Α.) / EASST (European Association for the Study of Science and Technology, Εὐρώπη). Διεθνὲς συνέδριο Κοινωνικῶν Σπουδῶν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τεχνολογίας, μὲ θεματικοὺς ἄξονες τὶς σχέσεις κοινωνικῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνολογίας, τὶς ἐπιπτώσεις, τὴ μεθοδολογία κ.ἄ. Διοργανώνεται συνήθως κάθε χρόνο (2020, Πράγα, διαδικτυακά: 2021, Τορόντο: 2022, Cholula [Μεξικὸ] καὶ Μαδρίτη), Portal: <https://www.easst4s2024.net/>.

• “We Robot – Law & Policy of Robotics/AI”. Ἐτήσιο διεθνὲς συνέδριο γιὰ τὸ Δίκαιο καὶ τὴν Πολιτικὴ τῆς Ρομποτικῆς καὶ τῆς Τεχνητῆς Νοημοσύνης. Διεξάγεται κυρίως στὶς Η.Π.Α. (22-25 Σεπτ. 2020, διαδικτυακά: 23-25 Σεπτ. 2021, Μαϊάμι: 14-16 Σεπτ. 2022, University of Washington: 29-30 Σεπτ. 2023, Boston University καὶ MIT), Portal: ai-laws.org/.

6. Τὸ πρόγραμμα τοῦ Α΄ Διεθνoῦς Συνεδρίου τοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία*, μὲ τὸ ἰδιαιτέρως διεισδυτικὸ καὶ ἐνδιαφέρον σκεπτικὸ του ποὺ φέρει τὸν εὐρηματικὸ τίτλο «Θεολογώντας στὸν καιρὸ τῆς μηχανῆς», βρίσκεται ἀνηρτημένο στὴν ἴστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, <https://www.ecclesiagreece.gr/theologia100/programme.pdf> (καὶ αὐτόνομο τὸ σκεπτικὸ: <https://www.ecclesiagreece.gr/theologia100/skeptiko.pdf>).

τρόπο σπάνιας ἐμβάθυνσης, ζητήματα ὅπως:

- Ἡ ἐρμηνεία τῆς πατερικῆς παραδόσεως στὸν ὀρίζοντα τοῦ μετα-ανθρωπισμοῦ·
- ἡ ἐμπειρία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος σὲ συνθῆκες ψηφιακῆς πραγματικότητας·
- ἡ τεχνητὴ νοημοσύνη καὶ τὸ ἐρώτημα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ·
- ἡ λατρευτικὴ πράξη τῆς Ἐκκλησίας μπροστὰ σὲ μορφὲς εἰκονικῆς συμμετοχῆς·
- ἡ ἐκκλησιολογία στὸ μετανεωτερικὸ πολιτισμικὸ πεδίο·
- ἡ ὄντολογία τῆς τεχνικῆς καὶ ὁ μετασχηματισμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου χρόνου.

Αὐτὰ τὰ θέματα δὲν εἶναι ἀπλῶς θεωρητικά· ἀγγίζουσι τὸν πυρῆνα τῆς χριστιανικῆς ἐμπειρίας. Τί σημαίνει νὰ εἶσαι πρόσωπο μέσα σὲ ἕναν κόσμον ὅπου ἡ εἰκόνα μπορεῖ νὰ κατασκευασθεῖ καὶ νὰ πολλαπλασιασθεῖ ἀπεριόριστα; Τί σημαίνει κοινότητα σὲ ἕνα περιβάλλον ὅπου ἡ σχέση τείνει νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴ διασύνδεση; Τί σημαίνει σῶμα καὶ ἐλευθερία σὲ ἕναν κόσμον ποὺ ὀνειρεύεται τὴν ὑπέρβαση τῆς σάρκας μέσῳ τῆς τεχνολογίας;

Τὸ ἰδιαίτερο θεολογικὸ βάρος αὐτῶν τῶν προβληματισμῶν ἔγκειται στὸ ὅτι δὲν προσέγγισαν τὴν τεχνολογία ὡς ἀπλὸ ἐργαλεῖο, ἀλλὰ ὡς φορέα ἀνθρωπολογικῶν καὶ σωτηριολογικῶν παραμορφώσεων – καὶ συγχρόνως ὡς πρόκληση γιὰ τὴν Ἐκκλησία νὰ διατυπώσῃ ἐκ νέου τὴν κλήση της πρὸς τὸ πρόσωπο. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα ὑπῆρξε ἡ σαφὴς διατύπωση, ἐκ μέρους ὀρισμένων εἰσηγητῶν, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς τεχνολογίας δὲν ἔγκειται πρῶτιστα στὴν καλὴ ἢ τὴν κακὴ της χρῆση· διότι αὐτὴ ἡ προσέγγιση παραμένει στὴν ἐπιφάνεια⁷. Τὰ ἐρωτήματα

7. Βλ. λ.χ. Χρ. Ἀθ. Χριστοδούλου, «Εἶναι ἡ ἐπιστήμη οὐδέτερη;», *Πρακτικὰ Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου γιὰ τὰ 100 χρόνια τοῦ περιοδικoῦ Θεολογία Γ'*, Θεολογία, 95, 3 (2024), σσ. 357-366, ὅπου τὸ ἐρώτημα περὶ οὐδετερότητας ἀποτελεῖ τὸ κύριο θέμα τῆς εἰσῆγησης, καὶ Τ. Τύμπας, «Τεχνολογία, Καπιταλισμός, Ἱστορία: Ὁ ἀσίγαστος πόθος μιᾶς τεχνητῆς νοημοσύνης, τὰ συσσωρευόμενα πάθη τῶν πλασμάτων τῆς φύσης», *Πρακτικὰ Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου γιὰ τὰ 100 χρόνια τοῦ περιοδικoῦ Θεολογία Α'*, Θεολογία 95, 1 (2024), σσ. 369-378, ὅπου περιγράφεται ἡ καπιταλιστικὴ ιδεολογία τῆς τεχνολογίας. Σημειώνεται ὅτι τὰ Πρακτικὰ τοῦ Α' Συνεδρίου τοῦ περ. Θεολογία δημοσιεύθηκαν σὲ τρία ἐπάλληλα τεύχη τοῦ περιοδικoῦ (τόμ. 95, τεύχη 1, 2,

είναι βαθύτερα: τί είναι ή τεχνολογία καθ' έαυτήν, τί αντίληψεις μεταδίδει, ποιά ανθρωπολογία και ποιά κοσμολογία εκφράζει.

Στις εισηγήσεις διατυπώθηκε ή βαθύτατη πίστη ότι ή Έκκλησία δεν μπορεί να σιωπά ούτε να αρκείται σε ήθικολογικές αποτιμήσεις. Καλείται αντιθέτως να όριοθετήσει θεολογικά την έλπίδα, να διατηρήσει το μυστήριο του προσώπου ως αναφορά στην έλευθερία και να μαρτυρήσει την έσχατολογική δυναμική της Σαρκώσεως, σε έναν κόσμο που συχνά αρνείται τη σάρκα.

Έκείνο το Συνέδριο –και το τονίζουμε αυτό με έμφαση– δεν απέτελεσε άπολογισμό του παρελθόντος, αλλά προφητική μαρτυρία για το μέλλον. Έφερε στο φώς τη δυνατότητα και την ευθύνη της Όρθοδόξου θεολογίας να αρθρώσει λόγο όχι άπλως όρθο αλλά ουσιώδη λόγο που να μπορεί να συνομιλήσει με τον κόσμο, όχι μέσα από την άμυντικότητα, αλλά από τη δύναμη της έλπίδας και της σωτηριολογικής μαρτυρίας.

Το περιοδικό *Θεολογία*, όλα αυτά τα χρόνια, υπήρξε όχι άπλως έκδοση, αλλά χώρος. Χώρος συνάντησης της εκκλησιαστικής έμπειρίας με την ακαδημαϊκή έρευνα· της πατερικής σοφίας με τον σύγχρονο θεολογικό στοχασμό. Στις σελίδες του φιλοξενήθηκαν μεγάλοι θεολόγοι του 20ού αί., μελετητές που άφησαν ανεξίτηλο άποτύπωμα στη θεολογική έπιστήμη και στη ζωή της Έκκλησίας. Με τα δύο συνέδρια που διοργανώθηκαν για να τιμηθεί ή εκατονταετηρίδα του, το περιοδικό τιμά το λαμπρό παρελθόν του και παράλληλα ανοίγει νέους δρόμους θεολογικού προβληματισμού αναφορικά με τη σύγχρονη πραγματικότητα του σώματος, άυλου, ψηφιακού κόσμου. Ενώπιον αυτής της πραγματικότητας, τίθενται καίρια έρωτήματα όπως: Τί μαρτυρία είμαστε έτοιμοι να καταθέσουμε για το μέλλον; Πώς ή Έκκλησία θα υπερβεί τον πειρασμό της αϋτάρκειας και θα παραμείνει τόπος προσκλήσεως, κοινωνίας και μεταμορφωτικής συναντήσεως; Πώς ή θεολογία θα παραμείνει ζωντανή και δημιουργική, έτοιμη να διαλεχθεί με την εποχή χωρίς να χάνει την έσχατολογική της ταυτότητα;

Η Έκκλησία δεν δαιμονοποιεί την τεχνολογία, ούτε επαγγέλλεται την καταστροφή της. Γνωρίζουμε καλά ότι ζούμε σε μία τεχνολογική

3 του 2024) και είναι επίσης άνηρτημένα στην ίστοσελίδα της Έκκλησίας της Ελλάδος, https://www.ecclesiagreece.gr/greek/press/theologia/archive_all_2029.php?etos=2024.

πραγματικότητα από την οποία δεν μπορούμε να διαφύγουμε· ούτε θὰ ἦταν θεολογικὰ ἢ ποιμαντικὰ ὑπεύθυνο νὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ τὴν παρακάμψουμε. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἡ Ἐκκλησία καλεῖται νὰ ἐπιτελέσει εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς ἐπίγνωσης· ἡ ἀνάδειξη τῶν ἀνθρωπολογικῶν, ἐκκλησιολογικῶν καὶ σωτηριολογικῶν συνεπειῶν ποὺ φέρει ἡ τεχνολογία ὅταν λειτουργεῖ ὡς ἀπόλυτο πλαίσιο ἀναφορᾶς. Ποιές εἶναι οἱ ἀντιλήψεις ποὺ μεταδίδει ἡ τεχνολογία γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο; Πῶς ἐπηρεάζει τὶς σχέσεις; Τί ἀλλοίωση ἐπιφέρει στὴν ἐμπειρία τοῦ χρόνου, τοῦ τόπου καὶ τῶν ὁρίων; Σὲ αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα, ἡ Ἐκκλησία δὲν καλεῖται νὰ ἀπαντήσῃ μὲ τεχνικὲς ἢ ρυθμιστικὲς ὁδηγίες, ἀλλὰ νὰ ἀντιπροτείνει ἕναν τρόπο ὑπάρξεως.

Καὶ τοῦτο διότι ὁ σωτηριολογικὸς καὶ ἐσχατολογικὸς τῆς λόγος μπορεῖ νὰ σταθεῖ ὡς ἀντίβαρο στὴν τεχνολογικὴ φαντασίωση τῆς ὑπέρβασης καὶ τῆς ἀθανασίας. Μπορεῖ νὰ δείξει ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν βρίσκεται στὴν ἀπεριόριστη δυνατότητα, ἀλλὰ στὴ σχέση. Ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι δεδομένο, ἀλλὰ πρόσωπο. Ὅτι ἡ αἰωνιότητα δὲν εἶναι τεχνολογικὸ ἐπίτευγμα, ἀλλὰ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ.

Σὲ αὐτὸν τὸν ὁρίζοντα, τὸ περιοδικὸ Θεολογία καλεῖται νὰ συνεχίσει – καὶ νὰ προχωρήσῃ. Ὅχι ὡς μνημεῖο τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ ὡς ἐργαστήριον νοήματος γιὰ τὸ αὔριο. Ὡς βῆμα θεολογικοῦ λόγου ποὺ συνομιλεῖ μὲ τὸν κόσμον χωρὶς φόβο, ἀλλὰ μὲ ἀλήθεια καὶ ἐλπίδα.

Ἄν τὸ 1923 ἡ Θεολογία γεννήθηκε μέσα ἀπὸ στάχτες, τὸ 2023 καὶ τὸ 2025 μᾶς βρίσκουν μέσα στὴ σιωπηλὴ ἀγωνία τῶν pixels καὶ τῶν δεδομένων. Ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει νὰ ὁμιλεῖ μὲ τὴ γλῶσσα τῆς Ἀναστάσεως. Γνωρίζει ὅτι τὸ σκοτάδι δὲν εἶναι ὁ τελευταῖος λόγος καὶ ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι σύνολο πληροφοριῶν, ἀλλὰ εἶναι ὁ Λόγος ὁ σαρκωθείς, ὁ ὑπὲρ ὧν ἐτέχθη, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη⁸.

Καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος εἶναι ποὺ θεμελιώνει τὴ Θεολογία – χθές, σήμερα καὶ πάντοτε.

8. Πρβλ. Ἰω. 1, 14· Πρωμ. 5, 8· Α΄ Κορ. 15, 3-4· Λουκ. 24, 6-7.

SUMMARY

The Centennial of the Journal *Theologia*:
An Honor to the Past – A Breakthrough for the Future

By Metr. of Maroneia and Komotini Panteleimon (Moutafis), *PhD*
Democritus University of Thrace

The centenary of the journal *Theologia* (founded by the Holy Synod of the Church of Greece in 1923) is framed between two transitional epochs: the aftermath of the Great War and the Asia Minor Catastrophe, and our late-/post-modern present marked by digital, immaterial realities and renewed existential anxiety. The address argues that the journal has functioned not merely as a periodical but as a space where ecclesial experience meets academic research, bridging patristic wisdom and contemporary theological inquiry. The 2023 International Conference “Orthodox Theology *in via* in the ‘Dematerialized Reality’ of Late Modernity” is presented as a watershed: Rather than treating technology instrumentally or morally, it approached it ontologically and theologically, asking what technology is, what anthropological and cosmological assumptions it conveys, and how it reshapes time, embodiment, relation, and community. The thematic axes included: interpreting the patristic tradition in the horizon of transhumanism; the human body under digital conditions; artificial intelligence and the *imago Dei*; liturgical practice and virtual participation; ecclesiology in a postmodern cultural field; and the ontology of technics. The Church should neither demonize technology nor retreat to moralism, but cultivate discernment and propose a way of being grounded in freedom-as-relation and hope’s eschatological witness. Thus, *Theologia* is called to continue not as a monument to the past but as a laboratory of meaning for tomorrow, offering a truthful and dialogical theological voice to the contemporary world.